

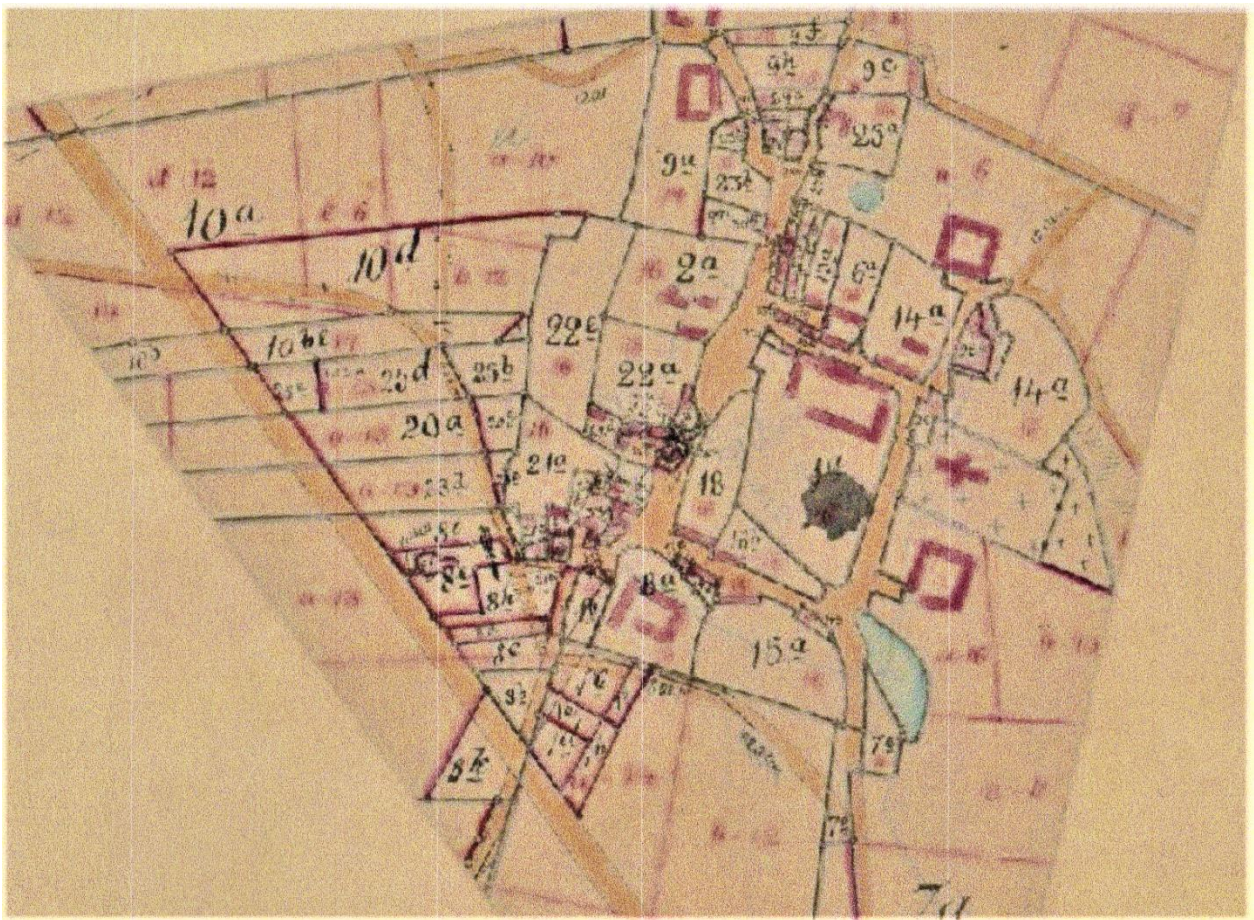
Feldballe købmandsgård

Fra brugsforening og købmandsbutik til købmandsgård 1915 – 2021

Vilfred Friborg Hansen

Feldballe købmandsgårds historie begynder i 1915, da nogle initiativrige folk, især gårdmænd, beslutter at oprette en brugsforening. Til det formål opfører de en bygning uden for byen, i krydset mellem vejen til Kejlstrup og den forholdsvis nye Ebeltoftvej, på den indtil da ubebyggede vestlige side af vejen. Feldballe by lå dengang omkring kirken med den nuværende Lufthavnsvej som hovedgade, og Ebeltoftvej blev anlagt som en omfartsvej vest om byen i 1860'erne.

Der var tre købmænd i byen. De lå alle tre på "hovedgaden", altså den nuværende Lufthavnsvej. Men folkene omkring den kommende brugsforening så ingen grund til at købmændene skulle

På dette matrikelkort fra 1925 ses det, at Ebeltoftvejs østlige side nu er udstykket og sikkert delvist bebygget. Men Brugsen (matrikel 8k) er endnu ti år efter sin oprettelse eneste udstykning på Ebeltoftvejs vestlige side. Matrikel-nummeret 8 k fortæller, at grunden er udstykket fra Overgaard (matr. nr. 8 a på kortet) på nuværende Lufthavnsvej.

være mellemhandlere og tjene på at sælge varer til kunderne. Den fortjeneste mente brugsforeningsfolkene, at de lige så godt selv kunne putte i lommen. Omkostningen blev så opførelse af en bygning og ansættelse af en mand til at dele varerne ud, en såkaldt uddeler.

Brugsforeningsbevægelsen var på landet en del af andelsbevægelsen og blev drevet frem af bønderne. Sådan var det også i Feldballe. Overskuddet opgjordes hvert år og deltes mellem medlemmerne i form af dividende.

Feldballe Brugsforening

Bestyrelsen fik opført en bygning på hjørnet af Ebeltoftvej og Kejlstrupvej, med trappe og indgang på selve hjørnet, så folk fra den ene og den anden side kunne føle sig lige velkomne. Normal købmandsskik dengang.

Bygningen lå direkte ud til både Ebeltoftvej og Kejlstrupvej - der var ikke noget, der hed fortov. Fløjen mod Kejlstrupvej rummede foruden butikken også boligen til den uddeler, der blev ansat til at passe butikken. Fløjen mod Ebeltoftvej var lager, herunder især lager til grovvarer, og der var ud mod vejen en beton-perron for at lette aflæsning og udlevering af varer. I enden af bygningen var der hestestald og senere vognport, da der skulle køres vare-landture og afhentes varer fra dampskibene ved Nappedam eller jernbanestationen i Mørke. Uddeleren skulle ifølge kontrakten selv sørge for afhentning af varer. Alle varer kom fra FDB, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, med hovedsæde i Viby. Kun med bestyrelsens særlige tilladelse måtte uddeleren sælge andre varer end brugsforeningsbevægelsens egne.

Feldballe Brugsforening og vejkrydset med Ebeltoftvej og vejen til Kejlstrup til venstre og vejen til Kolind (nuværende Lufthavnsvej) til højre, formodentlig sidst i 1940'erne (bemærk: kun ét butiksvindue). Der er benzinsalg ved Brugsen – enhver købmandsbutik med respekt for sig selv havde en benzinstander ved vejkanthen indtil langt op i 1960'erne eller 1970'erne – i Feldballe til sidst i 1970'erne. "Posthuset" til højre, bag det skrædderen. Det er Thors Bryggerier i Randers, der er ved at læsse øl og vand af ved perronen ind til lageret. Bemærk den flotte træallé mellem Feldballe og Taastrup. Egnsarkivet.

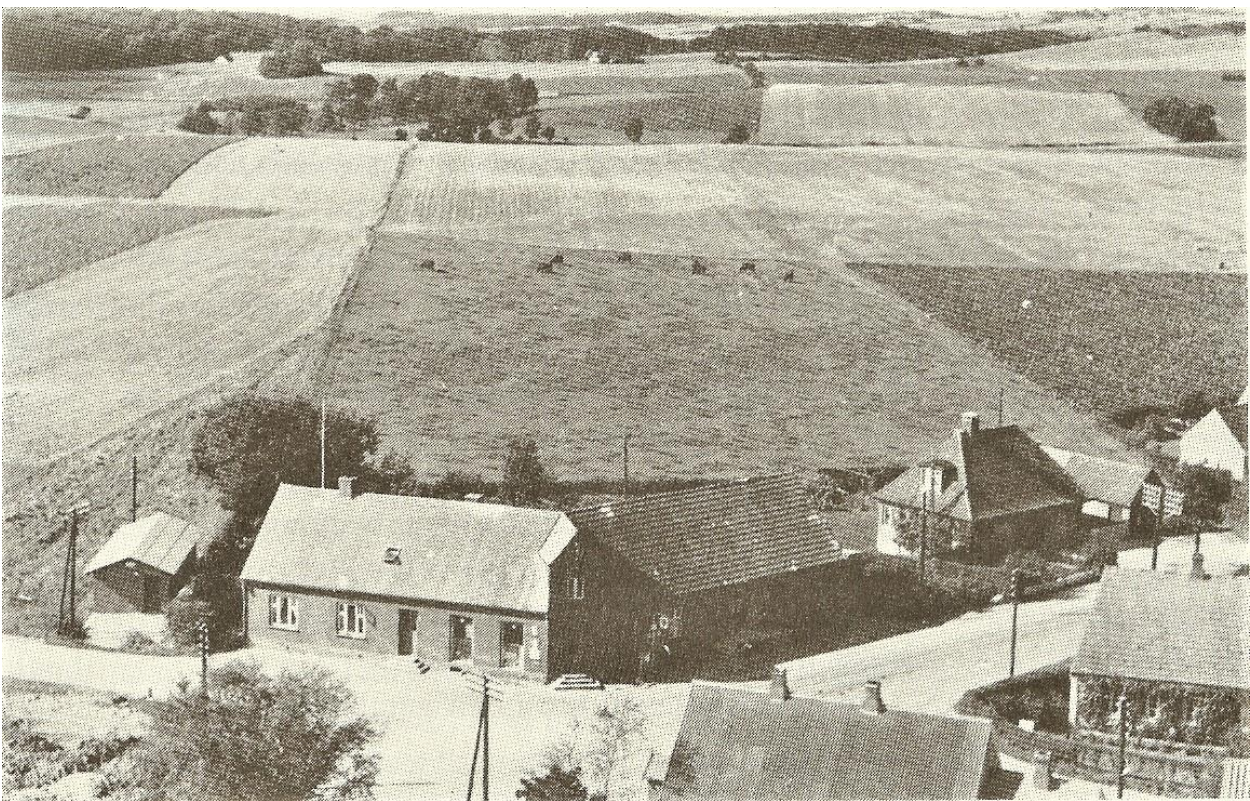
Uddelerens løn var fri bolig + 5% af omsætningen på almindelige butiksvarer, kul, trælast og markfrø, lidt mindre for andre varer, f. eks. 2% på kunstgødning og cement. Det var den normale aflønningsform i brugsforeningerne, og det gav uddeleren en interesse i at skaffe størst mulig omsætning. Det må have været tilfredsstillende, i hvert fald holdt den første uddeler, Jens Andersen Jensen, i 26 år, til han døde i 1941.

Indretningen af butikken ansås åbenbart ikke for særlig vigtig. Købmanden i Rostved havde lige skiftet sit inventar ud, så man kunne købe hans brugte inventar for hundrede kroner. Trods slidt fra starten fik det lov til at stå i butikken de næste 34 år.

Al handel foregik på "kontrabog", sorte regnskabsbøger, hvor kunderne skrev op, hvad de skulle have, og hvor uddeleren eller kommis'en skrev prisen op efter handelen. En gang om måneden gjorde uddeleren kontrabøgerne op, og kunderne betalte – i de fleste tilfælde i hvert fald.

"En blandet landhandel". Fremgang efter 1945

Brugsen var allerede i 1930'erne blevet et vigtigt stoppested for Laurits Jørgensens rutebiler på ruten mellem Rønde og Ebeltoft.

Krydset i Feldballe 1954. Forrest i billedet til højre "posthuset", over for det skrædderen. Midt i billedet Brugsen med naboerne andelsfrysehuset til venstre og slagter Aage Mikkelsen til højre – slagteren byggede huset i 1941. Indtil da havde Brugsen været eneste bygning på den vestlige side af Ebeltoftvej. Ud mod Kejlstrupvej ses uddelerboligen til venstre, butikken til højre, nu udvidet til to butiksvinduer, sikkert i forbindelse med ombygningen og moderniseringen i 1949. Stadigvæk indgang på hjørnet, lager langs Ebeltoftvej. Feldballe Andels Fryseri blev nedrevet 2002 og grunden delt mellem købmanden og nr. 4. Egnsarkivet.

Efter de første magre efterkrigsår kom der for alvor gang i trafik og handel i 1950'erne. Begge dele kom brugsforeningen til gode.

Trafikken på Ebeltoftvej øgedes, og der blev opført boliger langs den. Det gjorde krydset ved Brugsen meget trafikfarlig. Derfor blev Kejlstrupvej i 1954 flyttet lidt mod syd, så Kolindvej (nuværende Lufthavnsvej) og Kejlstrupvej ikke mere gik i direkte forlængelse af hinanden. Derved frigjordes det tidligere vejareal fra Kejlstrupvej foran Brugsen. Det blev nu inddraget til have for uddelerparret og legeplads for deres børn, samt gårdsplads for Brugsen.

1956 fik Brugsen en genbo på den anden side af Kejlstrupvej, nemlig den nye Feldballe skole. Det betød øget omsætning for Brugsen. Det samme gjorde det øgede byggeri i Feldballe, især efter sammenlægningen med Thorsager-Bregnet sognekommune til den nye Rønne Kommune i 1968. Den sidste af de tre købmænd i byen drejede nøglen i midten af 1960'erne, det betød også flere kunder til Brugsen.

I 1941 døde Brugsens første uddeler Jens Andersen Jensen. Ny uddeler blev Bent Rasmussen. Lis og Bent Rasmussens søn Stig Rasmussen var til sin pension ansat i Danske Bank i Rønne og er nu pensionist i Ebeltoft. Han fortæller, at Brugsen i hans drengetid i 1950'erne og 60'erne var en blandet landhandel med et solidt kundegrundlag i et stort opland. Her følger Stigs beskrivelse, skrevet i marts 2021:

Storfamilien i Brugsen

Vi var fire drenge, født mellem 1944 og 1954. Jeg var nr. tre i rækken og født 1950, så min barndom faldt i de økonomisk gode år i 1950'erne og 1960'erne.

Men vi var ikke alene far, mor og fire børn i Brugsen. Ud over uddelerfamilien bestod "familien" af fire ansatte: en lærling og to kommis'er samt en ung pige i huset.

Alle fire medhjælpere var på kost og logi og havde deres værelser på loftet over uddelerboligen. De spiste med ved alle dagens måltider: morgenmad, formiddagskaffe, middagsmad, eftermiddagskaffe, aftensmad og aftensskaffe.

Lørdag var arbejdsdag, i hvert fald 1960'erne igennem, men lærlingen og kommis'erne havde fri om søndagen. Men de kom jo tit fra andre egne af landet, så de havde ikke familie lige om hjørnet, og transport var noget besværligere dengang end nu. Derfor var de også hos os og spiste med om søndagen.

Som børn havde vi meget sjov af at have de mange unge mennesker med i familielivet – det gav måske nok mindre privatliv i selve familien, men det tænkte vi ikke på. Vi havde jo ikke prøvet andet.

Mange af kommis'erne opretholdt kontakten til os efter at de havde forladt os, ofte fordi de havde fået en uddelerstilling et andet sted. Jeg husker, at en af dem kom til Grønland og hvert år til jul sendte en laks til os.

Som ved alle brugser var det sådan, at lærlingen gik i karrygul kittel, mens de udlærte kommis'er gik i hvid kittel med slips.

Bestyrelsesmøderne foregik hos os, og derudover var der et samarbejde med erfaringsudveksling mellem brugserne på Djursland. Så vi kom også til at kende Thomsens i Tved, Jensens i Rønde, Albrechtsen i Thorsager o. s. v.

Pligter

Det var en selvfølge, at vi drenge hjalp til i Brugsen.

En af de tilbagevendende pligter var at veje af. Varerne kom til Brugsen i sække, og så skulle vi veje af i poser. Kaffen kom i 5 kg. plasticposer, og så skulle vi veje af i 250 g og 125 g poser.

Hønsepillerne kom i 50 kg sække og skulle vejes af i 5 kg poser o. s. v.

Så skulle der ryddes op i papkasser og flasker, og varer skulle op på loftet eller ned i kælderen og så ind i butikken, når der blev brug for dem. Øllerne stod i de store trækasser med 50 i hver nede i den kølige kælder og skulle også slæbes op. Der skulle pumpes blå afgiftsfri benzin og petroleum op, så det var klar til varetørene. Det var en håndpumpe med fem liter ad gangen, og ofte var det 30 liters dunke, så det tog sin tid.

Vi var også tit med på varetørene ud i oplandet og hjalp til der. Det var en de mere spændende pligter.

En blandet landhandel

I Brugsen kunne man få alt. Ud over almindelige købmands- og kolonialvarer havde vi manufaktur- og grovvarer af enhver art – og hvad vi ikke altid havde hjemme, kunne bestilles.

Vi solgte foderstoffer til kvæg og fjerkræ, pakket i sække med 50 kg. Der var også salg af bl.a. hønsepiller i løs vægt - næsten alle havde jo en lille hønsegård i baghaven, med nogle få høns. Der var salg af diverse gødningsstoffer.

Vi havde salg af galvaniserede drikketrug og fodertrug, salg af hønsetråd og tråd til hegn og hegnsplæ, hegnsklokker, grimer og kotøjr m.v. Vi havde søm, skruer, hængsler og værktøj. Hele dette udvalg var på loftet hen over lageret, og vi havde en lem i loftet og et lille hejseværk, så vi kunne få varer op og ned fra loftet.

Der var også salg af diverse byggematerialer og et stort salg af cement, som vi fik direkte fra Aalborg Portland. Også salg af træ og troltexplader til isolering og lyddæmpning. Salg af maling, pensler m.v. og salg af tapet.

Vi havde forskellige former for gift til landmændene. Giften opbevarede i et aflåst skab på lageret.

Vi solgte landbrugsredskaber som greb, le, skovle, river m.v. Stort salg af gummistøvler, sokker og hjemmesko. Vi havde en lille manufakturafdeling med salg af undertøj, strømper m. m., og der var salg af metervarer, f. eks stof til kjoler, duge og gardiner.

Brugsen, ca. 1961, hvor bygningen fik nyt rødt eternittag. Kejlstrupvej er nu forlagt mod syd, det skete 1954. BP-Benzinstanderen er en nyere model. Det ene af de to butiksruder (til venstre) er præget af Major køleskabe.

Af specielle ting var der salg af ost skåret af hele oste, som opbevarede i kælderen, der var islandske spegesild, som stod i en tønde i kælderen, og der var skrå og snustobak, der havde hver sin hylde i kælderen.

Salg af patroner til jægerne, og til nytår havde vi et stort udvalg af fyrværkeri.

Mange havde fået gaskomfur, så der var altid travlt med at bytte gasflasker, når folk kom med en tom 11 kg. gul BP-flaske. Og folk havde en sær evne til at gå tør for gas om søndagen, så måtte vi ud med en ny flaske. Senere fik folk oliefyr, og vi fik stort salg af fyringsolie.

Salg af hårde hvidevarer var der også: "Major" køleskabe og fryser, produceret hos FDB i Viby, og senere fra omkring 1960 solgtes et hav af "Jensen" fjernsyn. Det var i høj grad en "blandet landhandel".

Benzin

Benzinen var en vigtig sag. BP-standeren ude ved Ebeltoftvej var der i hele min tid hjemme. Den forsvandt nok først med den store ombygning i 1979.

Lufthavnen gav også omsætning i benzinen. Der var altid nogle i Feldballe, der havde et fritidsjob med at holde de 10 – 15 biler, Østergaard Udlejning havde stående ved lufthavnen, tankede. De skulle altid være fuldt tankede, når en kunde lejede dem. Det stod på i hele min tid – lufthavnsterminalen flyttede først til den nuværende beliggenhed i begyndelsen af 1980'erne.

Fra midt i 1960'erne, hvor Molslinjen begyndte at sejle til og fra Ebeltoft, havde vi også de store færgetræk gennem Feldballe. Det gav en god strøghandel, ikke mindst i benzinsalget.

Ud over det normale benzinsalg solgte vi også afgiftsfri blå benzin, især til landmændene og til skovarbejderne til deres motorsave. Skovarbejderne kom typisk og hentede flere dunke, før de tog på arbejde ved 7-tiden om morgenen. Salget af den afgiftsfrie benzin gav også en del regnskab i forhold til toldvæsnet – det var altid umuligt at få regnskabet til at stemme præcist, så der skulle altid fifles lidt med det.

Vareture

Der blev kørt vareture flere gange om ugen. Det begyndte med, at når jeg mandag fik fri fra skole, så cyklede jeg til Krakær, Ulstrup og Ørnbjerg Mølle, rundt til alle gårdene og husene for at hente "ordresedler". Det samme skete onsdag til Kejlstrup, Møllerup, Bjødstrup og Essig. To dage efter kørte vi så ud med varerne. Det var jo lang tid, før alle havde fået telefon og kunne ringe deres ordre ind. Der var også en tur til Taastrup og til Taastrup Sand.

Klar til varetur ca. 1956, Stig står foran chaufføren Hans Jørgen Jensen, bag bilen forskellige ansatte i Brugsen. Foto lånt af Stig Rasmussen.

På vareturene indsamlede vi æg fra gårdejerne, som så blev sendt til Århus. Mange gårdejere havde virkelig mange høns og deraf mange æg. På vareturene havde vi masser af blå (afgiftsfri benzin) med til gårdene. Vi havde også meget petroleum i 30 l. dunke med. Mange havde jo ikke elektrisk lys, så petroleum var til petroleumslamperne. Vi havde også koks og briketter med nogle gange.

Mange steder blev der kræset for os, når vi kom med varerne. På Ørnbjerg Mølle fik vi altid varmt franskbrød og kaffe og enkelte gange endda en bedre frokost. Nogle steder varm nybagt kringle. Så det var godt at være med på turene, der faldt altid noget af – bolsjer, frugt og lign.

Udlejning

Min far udlejede også "Ferm" vaskemaskiner, og hver aften måtte vi ud og hente vaskemaskinen og flytte den til en anden familie, som havde bestilt en vaskemaskine for en dag. Vaskemaskinen var fars egen og kom altså som sådan ikke Brugsen ved.

Far udlejede også service til folk, der skulle have fest, konfirmation og fødselsdag - der var alt, så man kunne dække op til 150 personer. Servicet var oprindeligt Brugsens, men på et tidspunkt var det blevet så skåret, at far ikke syntes, han kunne være bekendt at leje det ud. Og da bestyrelsen

ikke ville investere i et nyt sæt, købte far selv et sæt, og derefter foregik udlejningen altså som hans lille private side-forretning”.

Så vidt Stig, der nu er pensionist og bor i Ebeltoft. Han blev bankuddannet i 1960'erne og 1970'erne, men blev boende i Feldballe, indtil han sammen med hustruen Anni købte hus i Ebeltoft og flyttede dertil i 1986.

Men som uddelersøn er man naturligvis dybt engageret i lokalsamfundet, så han blev ved med at dyrke sport i TGF (Taastrup Gymnastik Forening), var endda kasserer i TGF i 24 år til 1993 og var også med i den succesfulde amatørteaterforening Feldstrup Revyen i Taastrup forsamlingshus i 1990'erne.

De andre købmænd

Fra gammel tid var der tre købmænd i Feldballe, alle på Lufthavnsvej: Peter ”Skoma’r” Rasmussen i den store hvide villa nr. 9, Chr. Skousen i nr. 25 og Otto Rasmussen i nr. 16. I alle tre tilfælde blev butikkerne passet af konerne. De to første lukkede tidligt i 1950'erne, så i 1960'erne var der kun Otto Rasmussens tilbage, i den store hvide villa nederst på Lufthavnsvej, som sønnen Villy ”Mureren” havde overtaget. Konen Ragnhild passede butikken.

Chr. Skousens kone Marie solgte mest slik. I de to andre butikker kunne man få de almindelige købmands- og kolonialvarer. Kunderne var først og fremmest de helt nære beboere i selve byen. Ragnhild Rasmussens butik ophørte tidligt i 1960'erne. Dermed var Brugsen altså alene om markedet i Feldballe.

Til gengæld var der en større købmandsbutik i Taastrup, som Haagensen og senere Philipsen havde. Her var der tale om en rigtig købmandsgård med ”blandet landhandel” som i Brugsen. Haagensen og Philipsen havde også benzinstander ud mod Ebeltoftvej. Butikken ophørte i 1970'erne eller 80'erne.

I Feldballe var der desuden fra gammel tid bager Christensen på Lufthavnsvej i nr. 5. Desuden slagter Aage Mikkelsen, der havde bygget nabo til Brugsen i 1941. Begge ophørte i 1980'erne.

1960'ernes og 70'ernes højkonjunktur

I 1960'erne begyndte samfundsudviklingen for alvor at tage fart. I 1964 var tiden derfor kommet til en tilbunds gående ombygning af Brugsen. Hjørneindgangen blev fjernet, og butik og indgang flyttet til bygningen langs Ebeltoftvej, mens den gamle butik blev lager. Den nye butik indrettedes med delvis selvbetjening – hypermoderne dengang.

1967 gik Brugsen over til kontant betaling. Det kom ikke til at gå stille af. Flere kunder nægtede at handle med Brugsen under de nye forhold – men gradvist sivede de tilbage. Kontantbetalingen har naturligvis været en stor aflastning for uddeleren, der slap for de månedlige opgørelser af kontrabøgerne. Det kom også til at betyde færre udeståender hos kunderne.

I 1977 kom en udbygning af butikken bagud i uddelerens have, så butiksarealet kunne fordobles fra omkring 100 m² til godt 200 m².

I 1964 blev brugsen udvidet og butik og indgang blev flyttet til Ebeltoftvej. Samtidig blev indført delvis selvbetjening. Tre år senere kontant betaling. Foto lånt af Stig Rasmussen.

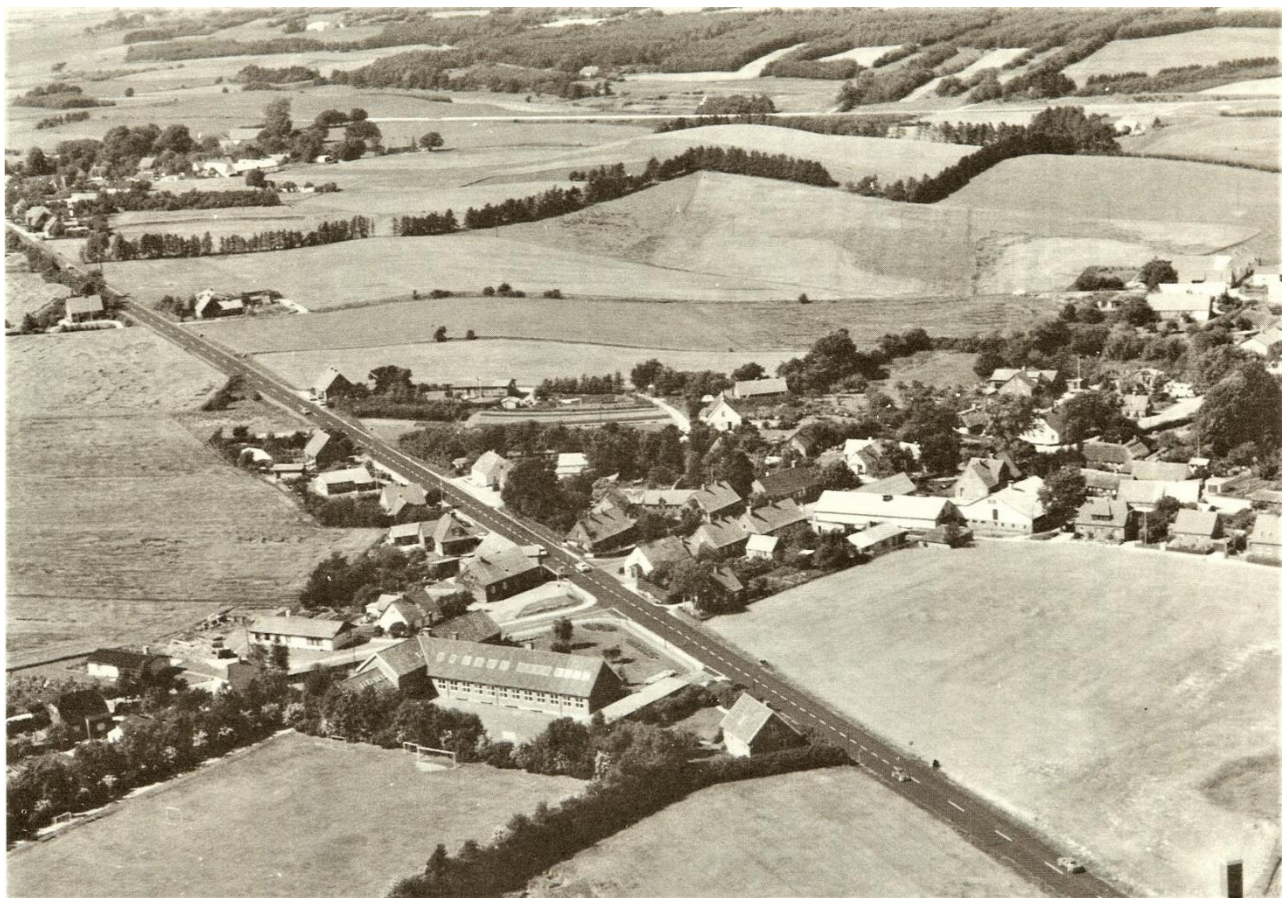

Bestyrelsen ved udvidelsen i 1964. Det er forrest uddelerparret, med formanden gdr. Svend Pedersen imellem sig. Bagerst fra venstre er det maskinfabrikant Adrian Koch, gdr. Arne Svenningsen, gdr. Svend Laursen, gdr. Ansgar Haunstrup, boelsmand Chr. Brandt og postbud Erling Jensen. Foto lånt af Stig Rasmussen.

1982 kom den næste store udvidelse. Den gamle facade langs Ebeltoftvej blev blændet af, og indgangen flyttedes til den mindre trafikerede Kejlstrupvej. Den stigende privatbilisme gjorde det desuden nødvendigt at indrette en større parkeringsplads foran butikken ud mod Kejlstrupvej. Uddeleren købte egen bolig nede i Feldballe (Gl. Møllevej 5), så uddelerboligen kunne indrettes til lager. Benzinstanderen ved Ebeltoftvej var opgivet et par år tidligere, og der blev stopforbud på Ebeltoftvej.

Brugsen var godt på vej til at ændre sig fra at være brugsforening og "blandet landhandel" for især gårdmændene og landbefolkningen til at være købmandsbutik for gamle og nye byboere. Der blev færre og færre folk på landet – og flere og flere i byerne. Folk fik bil og kunne selv tage ind til byerne og købe specialvarer, f.eks. i tømmerhandler og byggemarkeder. Allerede ved uddelerskiftet i 1979 var vareturene ud på landet indskrænket til en tur på "fem timer hver 14. dag med fremmed vognmand".

Ved generalforsamlingerne i Taastrup forsamlingshus, der trak op til 100 af brugsforeningens ca. 200 medlemmer, kunne der hvert år berettes om solid samlet omsætningsstigning, men tilbagegang i salget af grovvarer.

Luftfoto af Feldballe 1970. Der er nu bebyggelse både langs Ebeltoftvej og Kejlstrupvej, så der er tale om både et "gammelt" Feldballe omkring kirken og Lufthavnsvej, og et "nyt" Feldballe langs Ebeltoftvej og Kejlstrupvej. Krydset med Brugsen og skolen bandt de to bydele sammen og blev et nyt "centrum" i Feldballe. Egnsarkivet.

1980'erne. Fusion med Kolind

Desværre viste de følgende års omsætning, at uddeleren og brugsforeningens bestyrelse havde været for optimistisk. Tiderne ændrede sig – man talte om ”fattigfirserne”. Omsætningen kunne ikke bære de store udgifter til ombygningen og de deraf følgende renteudgifter. Man havde med andre ord forbygget sig. Efter den sidste ombygning havde man underskud og måtte optage lån. Situationen var uholdbar.

Ironisk nok var man sådan set advaret. Nøjagtigt det samme var nemlig sket for Rønde Brugsforening seks år tidligere. Her endte bygningen af det nye store supermarked med FDB's overtagelse af Brugsen og derefter Brugsens omdannelse til discountbutikken Fakta.

Men problemet var uløseligt for de mange små brugser og købmandsbutikker. For uden stadig modernisering og tilpasning var man dømt til en stille død med faldende omsætning.

Spørgsmålet var, om man skulle opgive selvstændigheden og lade FDB overtage Brugsen, lige som det var sket i Rønne – og i øvrigt mange andre steder.

Man fandt dog en mellemløsning: Brugsen fusionerede med Kolind Brugsforening, der dengang var en af Djurslands største brugsforeninger. Det blev effektueret i 1984, og samtidig ansatte man en ny uddeler, Bertel Clausen, der kom fra Nødager Brugsforening. Her havde Bertel været meget synlig og taget ivrigt del i det lokale liv, og det var netop, hvad man ønskede af den nye uddeler.

Hvad det angik, blev man ikke skuffet. Bertel blev i perioder formand for den lokale idrætsforening TGF, formand for antenneforeningen, aktiv i Rønneegnens Turistforening, aktiv for en ny Feldballehal og i to perioder i 1990'erne med i Rønne Byråd for partiet Venstre. Brugsen var for alvor blevet en medspiller i lokalsamfundet.

Positionen understøttedes af, at Brugsen også husede apotekudsalg, tips og lotto, og fra 1980 også postekspedition. Hvert forår arrangerede Brugsen forårsmarked i Taastrup forsamlingshus.

Benzinsalget fra stander ved Ebeltoftvej var ophørt, men Brugsen var stadigvæk leveringsdygtig i den afgiftsfrie benzin og olie, f. eks. til skovarbejdernes motorsave. Det blev dog afhændet til olieselskabet ”Danmark”, det senere OK, sidst i 1980'erne.

1987 blev motortrafikvejen uden om Rønne åbnet. Det betød flere kunder i Feldballe, fordi bilisterne nu kørte uden om Rønne. Og Feldballe Brugsforening kunne herefter ikke alene reklamere for trafikken mod Ebeltoft med at være ”Sidste butik inden Ebeltoft”, men også for trafikken mod Aarhus med at være ”Sidste butik inden grænsen” – fuldstændig sandt, hvis man fulgte det normale net af motortrafikvej og motorveje.

Samtidig blev trafikken til og fra Molslinjen i Ebeltoft stadig stærkere. En tredjedel af Brugsens omsætning kom fra pendlere gennem Feldballe. Omsætningen fordobledes i Bertel Clausens første 3 – 4 år som uddeler. En forsigtig optimisme spirede frem.

Faresignaler 1988 - 1991

1988 vovede Brugsen en ny tilbundsgående renovering og modernisering. Det var nødvendigt – men det kostede.

Samtidig blev det tilladt at holde åbent i weekenden. For at følge med i konkurrencen, måtte Feldballe Brugs også holde åbent lørdag eftermiddag og søndag formiddag. Det var også nødvendigt – men det kostede mere i uddeler- og medarbejdertimer end indtægten kunne bære.

Fusionen med Kolind Brugsforening reddede Feldballes eneste butik. Men der var alligevel faretruende tendenser. Først og fremmest betød åbningen af de mange discountbutikker i omegnen, ikke mindst Fakta i Rønde, en konkurrence, Brugsen i Feldballe havde svært ved at klare.

I 1989 lukkede Mødrehjælpens institution "Felagi" i Feldballe. Det betød, at Brugsen mistede sin største kunde.

I 1991 delte FDB sine landsbybutikker ind i "Dagli` Brugsen" (de mindste) og "Super Brugsen". Feldballe Brugsforening måtte se i øjnene, at kundegrundlaget ikke var stort nok til, at man kunne blive "Super Brugs" og dermed sikre billigere priser. Fusionen med Kolind afbødede problemet, men ikke nok.

Den øgede trafik til færgerne i Ebeltøft betød, at en ny omfartsvej omkring Feldballe blev et hedt politisk diskussionsemne. I 1990'erne blev det vedtaget, at den skulle gå øst om Feldballe. "Det vil betyde døden for butikken i Feldballe", lød Brugsens og uddelerens advarsel.

Man slap dog med skrækken. Aarhus Amt udskød omfartsvejen og lavede i stedet trafikdæmpende foranstaltninger gennem Feldballe. Måske en god løsning for Taastrup og Feldballes indbyggere, der var i noget af et dilemma: de ville gerne af med trafikken, ikke mindst af hensyn til skolebørnene, men på den anden side måtte de se i øjnene, at det kunne koste den lokale butiks eksistens.

Fra Brugs til købmand. Fra 1990'erne til 2020

Brugsen var igen lukningstruet. Omkring 1990 stod det klart, at den stejle omsætningsstigning ikke kunne fortsætte. Uddeler Bertel Clausen blev nu spurgt, om han var interesseret i at overtage Brugsen og drive den videre som selvstændig købmand.

Efter en del betænkning blev svaret ja.

Det første, den nye købmand tog fat på, var endnu en renovering og modernisering. Bygningerne var stadigvæk ejet af Super Brugsen i Kolind, så den nyslåede købmand blev lejer af bygningerne.

Butikken blev tilsluttet FOCUS-kæden, men da den ophørte efter et par år, gik butikken over til SPAR.

Købmandsbutikken i Feldballe i 1990'erne. Butik og indgang nu fra Kejlstrupvej, med P-plads foran. Foto VFH.

Købmanden var nu herre i eget hus. Samtidig var samfundsudviklingen med butikken. Trafikken ad Ebeltoftvej til Molslinjen i Ebeltoft blev stadig tættere og gav mange kunder. Og fra 1993 kom samfundet ind i en højkonjunktur, der gav folk flere penge mellem hænderne.

Midt i 1990'erne oprettedes Friland som en ny "bydel" i Feldballe. Det betød også flere kunder til købmanden.

Der kom også gang i udstykningen af byggegrunde med Grødehøjvænget (påbegyndt i 1970'erne) og Bakkevænget som de mest iøjnefaldende eksempler. Igen nye kunder til købmanden.

I perioden 1994 – 2001 var Bertel Clausen i byrådet for partiet Venstre. Købmandens deltagelse i det lokale liv betød, at han blev et yndet "offer" i den lokale "Feldstrup Revy".

Men det aktive liv og muligvis også de usikre fremtidsudsigter gav også en meget travl hverdag for købmanden. Så da han fik tilbudt et job som buschauffør hos Sechers Busser i Rostved, med udsigt til en mere normal arbejdsdag, slog han til.

Det store spørgsmål var nu, om der kunne findes en afløser som købmand i Feldballe?

Det spørgsmål blev besvaret bekræftende, da Jens Karl Andersen, der havde købmandsbutik i Knebel, købte bygningerne i Feldballe i 2000 og drev butikken videre sammen med butikken i Knebel og med Bertel Clausens souschef Gitte Rasmussen som bestyrer.

Fra købmandsbutik til "købmandsgård"¹

I 2018 nærmede Jens Karl Andersen sig pensionsalderen og ønskede at afhænde butikken i Feldballe. Han tog kontakt til Taastrup-Feldballe Beboerforening for at høre, om der kunne blive basis for videreførelse af butikken, evt. med beboerforeningens mellemkomst.

Der kom dog i første omgang ikke noget konkret ud af drøftelserne, så i november 2018 blev købmandsbutikken i Feldballe sat til salg. Beboerforeningen dannede "Den grønne Købmandsbutik i Feldballe" og søgte og fik et tilskud fra Erhvervsministeriets Landdistriktspulje på 350.000 kr. og tilsagn om yderligere 100.000 kr. fra Syddjurs Kommune. Det lykkedes dog ikke at nå til enighed med Jens Karl Andersen om købesummen, så sommeren 2020 lukkede købmandsbutikken endeligt.

På det tidspunkt var køberne til butikken fundet. Det var Flemming Gerhardt-Pedersen og Søren Borel, begge fra Bjødstrup. Til købet havde de dannet andelsselskabet "Feldballe Erhvervs Centrum" med det formål at omdanne den gamle købmandsbutik, som de nu omdøbte til "købmandsgård", til "et centrum for handel og liv". De overtog ejendommen 15. august 2020.

Flemming Gerhardt-Pedersen (til venstre) og Søren Borel foran deres "købmandsgård". Foto Lars Norman Thomsen, Adresseavisen.

¹ Det følgende bygger på diverse artikler i Adresseavisen.

"Feldballe Købmandsgård"

Den gamle butik blev totalt renoveret, og den blev opdelt i flere enheder.

Simon Lodberg og kæresten Emma Skov, der også arbejder i "Simons Brød". Foto Lars Norman Thomsen, Adresseavisen.

Den første enhed blev de to nye ejeres egen butik, som fik navnet "Kalø Whisky og Vin". Den kom til at ligge i hjørnet af ejendommen. Baggrunden for den er, at Flemming Gerhardt-Pedersen i 25 år har drevet "Dansk Maltwhisky Akademi" fra sin hjemmeadresse i Bjødstrup, mens Søren Borel er mastermind for selskabet "Borel Spirits", der bl. a. arrangerer vinsmagninger. "Kalø Whisky og Vin" har fået sammensat en særlig "Feldballe Gin", hvor hele overskuddet af salget går til forskønnelse af købmandsgården.

Der er også blevet plads til et kontor for forsikringsselskabet "First", som Flemming Gerhardt-Pedersen driver.

Den tredje enhed, ud mod Kejlstrupvej, blev lejet af Simon Lodberg, der i et års tid havde haft bageriet "Simons Brød" i en gård i Skårup. Simon bager økologisk brød på surdej, samt økologiske boller m. m.

Såvel "Kalø Whisky og Vin" som "Simons Brød" åbnede i december 2020.

"Kooperativet" flytter ind

Den tredje enhed på 145 m² blev i februar 2021 lejet af "Feldballe AMBA / Kooperativet", i daglig tale Kooperativet.

Kooperativet er en gruppe lokale borgere, der arbejder for at realisere en dagligvarehandel og et mødested i den gamle købmandsgård.

Kooperativet vil ikke skabe en traditionel købmandsbutik, men et indkøbsfællesskab, der formidler salg af specielle varer fra lokale producenter og leverandører, f. eks. friske grøntsager og kød. Varerne bestilles online og kan derefter afhentes i butikken.

Der vil kun være dagligdags basisvarer i butikken, alt andet skal være købt på forhånd over nettet.

Der er etableret et samarbejde med Coop amba, der vil samarbejde om at skabe en butiksform, der passer til de mindre landsbysamfund generelt. Projektet i Feldballe bliver med andre ord et pilotprojekt for lignende projekter over hele landet.

Der vil blive startet op med frivillige testfamilier i marts 2021, hvorefter det færdige koncept vil blive udviklet og efter planen være færdig i slutningen af 2021.

Butikken skal også fungere som fælles mødested for lokale borgere, foreninger og erhvervsliv, både online og fysisk. Her vil man altid kunne blive opdateret om aktiviteter i lokalsamfundet.

Feldballe Købmandsgård, Ebeltoftvej 54. Foto VFH marts 2021.

Litteratur:

Adresseavisen

Bertel Clausen: "Uddeler og købmand i Nøddager og Feldballe", i "Folk og Liv 2011", Boggalleriet Rønne 2011

Vilfred Friberg Hansen: "Feldballe Brugsforening", i "Folk og Liv på Rønneegnen", bind 4, Rønne 1982

Samtaler med Bertel Clausen og Stig Rasmussen

BILAG

Feldballe: Brugsens udvidelser:

1949:

Udvidelse fra et til to butiksvinduer

Nyt inventar

(1954: Kejlstrupvej forlægges mod syd, tidligere vejareal bliver til have og gårdsplads)

(1961: nyt rødt eternittag afløser cementstenstag)

1964:

Indgang og facade flytter om til Ebeltoftvej

Nyt butikslokale, kontor, frokoststue, hvor før lager

Vognporten tilmures og inddrages i butik

Den gamle butik bliver til lager

1977:

Udvidelse ud i haven: fordobling af butiksarealet (fra 100 til godt 200 m²)

Nyt inventar: køleudstyr, reoler, hylder, kasseparti

(ca. 1979: benzinstanderen nedlægges, stopforbud langs Ebeltoftvej)

(1980: postekspedition etableres, i forvejen apotekudsalg, tips og lotto)

1982:

Indgang og facade flyttes til Kejlstrupvej

Uddelerboligen inddrages til lager

P-plads foran butikken, hvor før uddelerens have og gårdsplads

1985: Renovering: udvidet grønt- og frugtafdeling, bredere gange mellem hylderne

1988: Renovering, ommøblering, modernisering